

OMA KIELI ON ELÄMÄNI – VIRITTÄYTYMISTARINAT

Tarina 1 – osa a

"Näkemiin, äiti! Näkemiin!" Minä istuin rattaila nauriskuorman päällä ja vilkutin. Vilkutin, kunnes tie pujahti metsään ja äiti katosi näkyvistä.

Kurkkua kuristi... Mutta mieli kihisi intoa. Olin matkalla kouluun! Isä hoputti hevosta. Edessä oli pitkä taival Viipuriin. Olin silloin täyttänyt kymmenen vuotta.

Meitä oli onneksi kaksi poikaa menossa Pernajasta suureen vieraaseen kaupunkiin. Viipurissa oli kauppiaita ja merimiehiä ja siellä kuuli kaikkia kieliä: venäjää, saksaa, ruotsia, suomea, monia outoja kieliä. Koulussa opiskeltiin latinaksi.

Latinaa minä olin kuullut ennenkin, kun kävin isän ja äidin kanssa Pernajan kirkossa. Aluksi ihmettelin papin puhetta ja laulua, josta en saanut mitään selvää. Isä selitti, että se oli latinaa, pappien kieltä. "Puhuuko Jumala vain latinaa?" minä kysyin. "Kyllä se kuulee suomen kielen, joka ymmärtää kaikkein mielen", sanoi äiti siihen.

Mikael Agricola, vuosi 1520. Pernaja, Suomi

Tarina 1 – osa b

10-vuotiaasta Mikael-pojasta kasvoi Mikael Agricola, suomen kirjakielen isä ja Turun piispa. Mikael Agricola piti tärkeänä, että jokainen suomalainen voisi lukea Raamattua omalla äidinkielellään. Raamattua ei ollut saatavilla suomeksi, joten Mikael ryhtyi käännöstyöhön itse.

Mikael: "Pienenä kun olin kipeä tai kun sattui tai kun itketti, äiti antoi surulle sanat. Se helpotti oloa. Kun nauratti ja oli hauskaa, äiti löysi sanat ilollekin. Ilo kasvoi vielä suuremmaksi, kun joku osasi kertoa, miltä tuntui. Sellaista kieltä minä halusin kirjoittaa. Sellaista kieltä minä halusin lukea. Sellaista kieltä, joka syvensi ymmärrystä ja joka toi ihmiset lähelle toisiaan. Sellaista kieltä, jonka Jumala kuuli. Äidinkieltä. Minä käännsin Uuden Testamentin. Ja paljon muuta. Minä rakensin kieltä, jolla te nyt puhutte. Sillä kielellä te saatte yhteyden toisiinne, ajattelette ja tunnette, väittelette ja vitsaillette, kiitätte ja kapinoitte ja puhutte Jumalalle. – Puhutteko te Jumalalle? Minun äitini puhui. Ja opetti minutkin puhumaan Jumalalle. Vielä ennen kuolemaansa äiti ehti nähdä Uuden Testamentin, joka oli kirjoitettu sillä kielellä, jota Jumalakin kuulee."

- Lainaukset: Tytti Issakainen, Agricola-monologi

Tarina 2 – osa a

”Kun menin kouluun, en osannut sanaakaan suomea. Ylempiluokkalaiset kertoivat meille, mitä pitää tehdä. Jouluna pääsin ensimmäisen kerran kotiin. Kun piti palata kouluun Outakoskelle, itkin katkerasti. Sinä keväänä sairastuin, varmaan koti-ikävästä, ja jouduin lvalon sairaalaan. Siellä kaikki olivat suomenkielisiä, ja sain väkisinkin ”teho-opetusta” suomessa. Toinen luokka alkoi sitten jo sujua paremmin.

Minun kouluajanani Suomessa elettiin sodan jälkeistä aikaa. Koulun aloitus oli siihen aikaan monelle saamelaislapselle rankka paikka. Se tarkoitti 7-vuotiaalle muuttoa pois kotoa asuntolaan koko lukukaudeksi. Koulussa oli vastassa odotuksia ja vaatimuksia kielellä, jota ei ymmärtänyt.”

Helena Valkeapää, vuosi 1952. Utsjoki, Saamenmaa

Tarina 2 – osa b

Helena Valkeapäästä tuli luokanopettaja, saamen kielen lehtori ja raamatunkääntäjä. Vähemmistökansan kokemukset esimerkiksi koulunkäynnistä ovat muokanneet äidinkielelle aivan erityisen paikan monen saamelaisen sydämessä. Siksi omaa Raamattua odotettiin yhteisössä ilolla ja kiitollisuudella. Edellinen koko Raamatun käännös pohjoissaameksi oli vuodelta 1895 ja sen kieli oli vanhentunut. Uusi käännös, jonka työstämisessä Helena oli mukana, julkaistiin vuonna 2019.

Helena: ”Olen kiitollinen, että olen voinut tehdä tällaista työtä, jolla on suuri merkitys koko saamen kansalle ja pohjoissaamen kielelle. Nyt meillä on Raamattu, jota me ymmärrämme. Kun luen pohjoissaamenkielistä Raamattua, sydän pakahtuu ja tekee mieli itkeä. Itkeä ilosta ja siitä, että saa äidinkielellään lukea.”

- Lainaukset: Piplia-lehti 3/2019, Terhi Huovari ja YLE -verkkoartikkeli 25.10.2019

Tarina 3 – osa a

”Äidinkieleni on nkumbi. Sitä puhuttiin perheessäni, kun olin lapsi. Mutta sitten kun muutin kaupunkiin käymään koulua, unohdin oman kieleni ja puhuin vain portugalia. Nkumbin kielellä ei voi Angolassa käydä koulua, vaan kaikki koulunkäynti tapahtuu maan virallisella kielellä, portugaliksi. Olin ehkä noin kymmenen vanha, kun ajattelin, että haluan osata oman kieleni. Pyysin äidiltäni, että voisitko opettaa minulle. Äitini ja veljeni avustuksella opin uudestaan puhumaan kotikieltäni. Rakastan omaa kieltäni. Oma kieli on elämäni. Kieli on tärkeä, koska se on se, mihin minä synnyin”

Maria Mutindi, vuosi 2004. Lubango, Angola

Tarina 3 – osa b

Maria Mutindi puhuu nykyään sekä nkumbia että portugalia. Erityisen iloinen ja ylpeä hän on siitä, että pystyy puhumaan sukulaistensa kanssa heidän omaa kieltään. Nkumbin kielelle on vastikään käännetty Uusi testamentti, ja Vanhan testamentin käännöstyö on meneillään.

Maria: ”On tärkeää, että ne, jotka puhuvat vain portugalia, näkevät että muutkin kielet ovat tärkeitä. Että niille on käännetty Raamatun tekstejä. Ja kun ihmiset saavat kuulla Raamattua omalla kielellään, se tarkoittaa sitä, että Jumala on myös nkumbin kielessä.”

- Lainaukset Marian haastattelu Angolassa -Suomen Piipiaseura 2023